

14. *Borago L.* – brutnák *)

Borago LINNAEUS Sp. Pl. 137, 1753.

Jednoleté byliny. Lodyhy přímé, po celé délce s řídkými, odstálými, na bradavkách nasazenými, štětinovitými chlupy. Listy střídavé, dl. řapíkaté, dolní nahloučené v přízemní růžici. Květy jednotlivé nebo po dvou, modré, zřídka bílé; kalich až k bázi členěný v čárkovitě kopinaté cípy; tyčinky vyniklé z korunní trubky. Tvrdky vejcovité, na bázi prstencovitě ztlustlé. – Asi 5 druhů rozšířených hlavně v evropském Středozeří a sz. Africe. – Protandr. Entomogam. Alogam.

1. *Borago officinalis L.* – brutnák lékařský

Tab. 29/1

Borago officinalis LINNAEUS Sp. Pl. 137, 1753.

Exsikáty: Extra fines: Pl. d'Espagne, no 8992.

Jednoleté byliny. Lodyha přímá, (10–)20–40 (–60) cm vys., jednoduchá nebo málo větvená, na bázi až 1 cm tlustá, v hor. části často červeně naběhlá, po celé délce pokrytá řídkými, odstálými, na bradavkách nasazenými štětinatými chlupy. Listy celokrajné nebo nezřetelně vykrajované, na okraji často vlnitě zprohýbané, po celé ploše štětinatě chlupaté a vynikle žilnaté; listy přízemní růžice dl. řapíkaté, čepel šir. vejčitá, eliptická až kopinatá, zpravidla 4–8(–10) cm dl., (2–)3–4(–5) cm šir., řapík 3–8 cm dl., lodyžní listy přisedlé, mnohem menší než přízemní, vejčitě kopinaté. Květy na 2–4 cm dl., nicích stopkách, velké; kalich 1,5–2,2 cm dl., až k bázi členěný v čárkovitě kopinaté cípy, ± stejně dlouhé; koruna kolovitá, 15–20 mm v průměru, modrá, zřídka bílá, v ústí korunní trubky bílé šupiny pakorunky, korunní

cípy kopinaté, vpředu zaokrouhlené; tyčinky dlouhé, prašníky čárkovité, nápadně tmavě fialové, delší než nitky; nektária diferencovaná na bázi jednotlivých částí gynecea. Tvrdky (6–)7–8 (–10) mm dl., světle hnědé, podélně rýhované, drsné. V–IX. Tf.

$2n = 16$ (extra fines)

Druh pochází ze z. Středozeří včetně sz. Afriky. Občas pěstován jako nektarodárná rostlina a rovněž jako zelenina. Místy přechodně zplanělý, častěji v planárním až suprakolinním stupni; na kypřených, minerálně silných půdách (navážky, rumišť), nejčastěji v mírně nitrofilních společenstvech svazu *Onopordion acanthii*.

Zplanělý pozorován vzácně v těchto fyt. o.: T: 4. Loun.-lab. střed., 7. Středočes. tab., 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt., 10. Praž. ploš., 16. Znoj.-brn. pah., 17. Míkul. pah., 18. Jihomor. úv., 21. Haná. – M: 36a. Blat., 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 41. Stř. Povlt., 42. Votic. pah., 55. Čes. ráj, 63. Českomor. mezih., 67. Českomor. vrch., 70. Mor. kras, 71. Draž. vrch.

15. *Asperugo L.* – ostrolist *)

Asperugo LINNAEUS Sp. Pl. 138, 1753.

Jednoleté byliny. Lodyhy poléhavé nebo vystoupavé, po celé délce drsně chlupaté. Listy střídavé i vstřícné nebo dvouřadě střídavé, krátce řapíkaté. Květy drobné, po 1–2 v úžlabí listenů, zpočátku fialové, později sytě modré; kalich s nestejně dlouhými cípy, po odkvětu se nápadně zvětšujícími; na bázi gynecea souvislý prstenčitý val, vylučující nektar a mezi dvojicí k sobě těsněji přitisklých částí gynecea vybihající ve 2 vzhůru směřující výběžky. Tvrdky 4, podlouhle vejcovité, zploštělé. – Jediný druh rozšířený od Středozeří po Střední Asii, zavlečen do Severní Ameriky. – Protandr. Entomogam. Alogam.

1. *Asperugo procumbens L.* – ostrolist poléhavý

Tab. 29/2

Asperugo procumbens LINNAEUS Sp. Pl. 138, 1753.

Exsikáty: Fl. Exs. Herb. Inst. Bot. Univ. Carol., no 4. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1516. – Extra fines: Fl. Siles. Exs., no 762. – Gerb. Fl. SSSR, no 5934. – Pl. Polon. Exs., no 249.

Jednoleté byliny. Lodyha poléhavá nebo vystoupavá, (15–)20–35(–50) cm dl., chudě větvená, po celé délce krátce drsně chlupatá, tupě hranatá. Listy v dol. části lodyhy střídavé, v horní vstřícné nebo dvouřadě střídavé, krátce řapíkaté, čepel 3–6(–10) cm dl., (0,5–)1,5–2,0(–2,5) cm

*) Zpracoval B. Křisa

Tab. 29: 1 *Borago officinalis*, 1a – přízemní list, 1b – květ, 1c – tyčinka, 1d – kalich s tvrdkami. – 2 *Asperugo procumbens*, 2a – kalich, 2b – kalich za plodu, 2c – rozložená koruna. – 3 *Lycopsis arvensis*, 3a – kalich, 3b – rozložená koruna, 3c – kalich s tvrdkami.

